

Trisdešimt vilkų

Zigmas Vitkus

Vilką mačiau tris kartus. Vieną kartą, prikaltą prie sienos – sudulkėjusiu kailiu, kitą kartą – Tado Ivanausko muziejuje, už stiklo – blyškiais raudonais dažais nuspalvintais nasrais, trečią kartą – zoologijos sode – išprotėjusį, besisukantį ratu ir griaužiantį savo uodegą. Keistai tokiame kontekste skamba žodžiai apie šį pilką girių piktadarių. Išdidų ir negailestingą girių plėšiką, žudantį avis, šunis ir pjaunantį stirnaites. Koks iš jo – supurvinto, pavergto, apipaišyto – piktadarys? Koks jis vilkas su išdažytais dantimis, už stiklo?

Kas piktesnis?

Retas kuris esame jį matę laisvėje (Lietuvoje tai *jau* beveik neįmanoma), tačiau puikiausiai žinome, kas jis. Pažįstame šį pilką niekšeli. Sovietinių laikų iliustracijos, multiplikaciniai filmai suformavo kvailoko, pretenzingo, tačiau savotiškai pavojingo gyvūno (?) įvaizdį. Tiesa, vaiko protui jis niekaip nesiderino su iškamšomis muziejuose. Nei formos, nei turinio prasme. Pasakojimai apie senus laikus, kuomet vilkų rujos užpuldavusios *homo sapiens*, važiuojančius rogėmis arba atklysdavusios į kaimus, skambėdavo kaip pasakojimai iš kito, nebūto, mitinio laiko. O kur dar pasakėčia apie vilką ir ožiuką. Kiekvienas jautrus žmogus nesuabejodamas turėtų stoti ožiuko, mielo ir nekalto padaro, pusėn.

Jeigu surengtumėme „Klausimėlių“ ir paklaustumėte: „Kas, jūsų nuomone, *blogesnis ir piktesnis* – vilkas ar ožiukas (paršiukas)?“, atsakymas, manau, būtų pirmojo nenaudai. O jeigu dar paprašytumėte paimprovizuoti paklausdami „kodėl?“ – tuomet laidelė pasidarytų dar įdomesnė. Tačiau mums, gudriems klausėjams, būtų svarbiausia štai kas: išsiaiškinti, ką informantai (pavadinkime juos taip) galvoja apie girių pilkį. Kokias savybes jam priskiria, kodėl jas priskiria, etc. Taip klausinėdami išsiaiškintume sąmonėje veikiančius antropomorfizacijos mechanizmus. Kalbu kaip suokalbinkas, ar ne? Tačiau turiu rimtą ir dorą ketinimą reabilituoti vilką.

Vilkas – gamtos ir kultūros lydinys

Vilkas nepriklauso gamtai. Jis, kaip ir bet koks kitas gyvūnas, žmogus ar daiktas, yra „tarp“ gamtos ir kultūros. Kaip bitynas arba molinis arbatos puodelis, stovintis prieš mus ant stalo kavinėje. Ir iš tiesų, apie ką bepagalvotume, viskas yra gamtos ir kultūros lydinys. Būtent, ir gal būtų tiksliau kalbėti apie daiktus, ne kaip esančius „tarp“, tačiau sudarytus, sulydytus iš dviejų pasaulių: mašinos, medžiai, knyga, namai, miestai, žodžiai, kalba, vilkai yra gamtos ir kultūros buvimas kartu.

Vilkas taip pat yra gamtos ir kultūros lydinys. Nors, kaip jau minėjau, instinktyviai mes daug ką priskiriame gamtai. Kultūra suformavo vilką kaip pavojingą žvėrį, plėšrūną plėšrūną, kurį reikia be gailėsčio galabyti. Teko girdėti istorijų, kai žmonės aptikę vilkiukus vieną palikdavo gyvą, o kitus sunaikindavo. Tą vienintelį įmesdavo į tuščią tvartą, o kai vilkė grįždavo savo vaiko, užmušdavo ir ją. Tokių elgesį paaiškinti sunku, na, būtų galima pavadinti jį pragmatišku, tačiau, ar vien tik? Kartą vaikystėje išmoktos schemas, jeigu neįvyksta jų korekcija, neužstrigdomos veikia visą gyvenimą; veikia instinktyviai. Taip, kiekvienas riestanagis, aštriadantis tampa pavojingu padaru, o jį sudoroti kiekvieno stipraus vyro pareiga.

Kai medžiotojai gyvūnų nežudė...

Įvairiose kultūrose vyriškoji tapatybė buvo glaudžiai susijusi su vilko, lokio ir erelio medžiokle. Senosiose gentinėse bendruomenėse egzistavo daugybė medžioklės ritualų, kuriais buvo siekiama prisivilioti laimikį ir jį nudobti. Kuo didesnis, gražesnis žvėris ar paukštis, tuo vertingesnis medžiotojas. Tokie medžioklės ritualai buvo integrali, organiška visų gentinių ritualų dalis, taip pat savotiškas konkurencingumo skatinimas. Bet kokiu atveju gamtos pasaulis tokiems medžiotojams liko „antgamtiškas“. *Tuomet gyvūnai nebuvo žudomi.*

Šiandien yra kitaip, „šiandieną“ suprantant kaip laikotarpį, kuriame ginklų ir technologijų galia yra

neproporcinga laukinių gyvūnų galimybei išvengti pavojaus. Briedžių vaikymas džipais Lietuvoje (ne tik...) tol, kol jie, bėgdami didžiuliu greičiu, įkrenta į melioracijos griovį ir susilaužo stuburą, mangutų kaukolių traiškymas į medžius (medžiotojų folkloras), vilkų medžioklė iš malūnsparnių Rytuose, gazelių kapojimas kalašnikovais Mongolijoje liudija ne tik *homo sapiens* (vyrų) žiaurumą, bet tai yra taip pat ir šiuolaikinės vyriškosios tapatybės dalis.

Štai kartkartėmis nudobti stumbrą Lietuvoje gali tik didžiausias iš didžiausių. Paprastas mirtingasis turi pasitenkinti šernais, lapėmis, stirnomis ir kiškiais. Niekas apie tai nekalba, tačiau tokia buvusių ir esamų nomenklatūrininkų praktika medžioti ypač stambius žvėris moraliniu požiūriu yra katastrofa. Nežinau, ar tai yra reglamentuota. Jeigu ne – labai blogai, jeigu taip – dar blogiau. Neįsivaizduoju, kaip turėtų skambėti toks reglamentas. Šiaip ar taip tokia praktika yra žinoma.

Negyvos akys patvirtina žudiko pergale

Žiaurumas negali būti paaiškintas vien tik instinktyvia agresija. Tokia agresija, kuomet *homo sapiens* naudoja neproporcingą jėgą prieš gyvūnijos pasaulį, visu pirma, veikia kaip medžioklionepilnavertiškumo kompensacijos mechanizmas, bet kartu yra ir jo galios patvirtinimas. Nesvarbu, kad galia yra nepadoriai didelė. Maža to, pajusti galios perteklių, nebaudžiamumą, sėbrų solidarumą, gali būti didelis malonumas. „Stiliuje“ galime pamatyti vieną iš didžiųjų mūsų medžioklių sėdintį stumbro, kudu, elnio galvų, kurtinio pavėsyje. Nesunku suprasti, kad medžiokliui tai malonu. Visos tos galvos, kaukolės, kilnieji paukščiai, žvelgiantys negyvomis akimis, maginiu būdu patvirtina šeimininkui jo galią ir pergale. Sunku patikėti, kad medžioklis būtų valgęs stumbro širdį, jis jau nelaukinis, tačiau iškamšų funkcija panaši – skiriasi tik forma.

Vilkas – gražus ir prasmingas gyvūnas

Tačiau aš reabilituoju vilką, ne stumbrą. Su stumbrais Lietuvoje elgiamasi gana nuosaikiai. O vilkas atbėga *priešais* vienišas ir užmirštas. Vienas iš trisdešimties likusiųjų. Kaip nenustumti jo, kalbant buberiškai, atgal į objektyvumo pasaulį? Kaip sumažinti atstumą? Koks tas atstumas? Ar gali žmogus žvelgti į vilką antgamtiškomis akimis ir užkalbinti jį *kitaip*? Užkalbinti vilką ne kaip „archetipinį“, įsikūnijusį blogį ar kvailį, tačiau kaip stiprų, gražų ir *prasmingą* gyvūną. Argi manote, kad šuoliuojantis laukais vilkas neturi ko mūsų išmokyti?

Visuomenė, kuri verčia vilką ęsti savo uodegą

Minėjau erelį. Juodu su vilku kaip du broliu. Norėčiau papasakoti istoriją, kuri man ilgą laiką, paprastai tariant, guli ant širdies. Tai būtų teksto pabaiga ir autoriaus saviterapija. Visi žinome, kad į Lietuvą palyginti neseniai sugrįžo jūriniai ereliai. Kelios poros. Vieną erelį turėjau laimės pamatyti. Išsukinėtais sąnariais ir iškimštą. Pas giminaičius. Sako, „einu mišku, kažkoks stambus paukštis skrenda; pakėliau šautuvą, nusitaikiau. Nukrito“. Paprasčiausiai. Lyg būtų nuspjovęs. Suskaičiavo giminaitis *atstumą tarp erelio ir savęs, medėjo, kulka*. Nutrenkė žemėn vieną iš keturių... O kas jam, kolūkiečiui. Kabėjo erelis pakabintas atviroje priemenėje, vėliau kažkur dingo. Pagalvojau, kad išmetė, tačiau kažkas nedavė ramybės: jeigu išmetė, tai kur? *Kokios mintys turėtų siūti medžioklio galvoje išmetant?* Juk erelis, ne šiukšlių maišas, o didis paukštis.

Erelis turi skraidyti, vilkas, jo brolis – šuoliuoti. Visuomenė, kuri priverčia vilką ęsti savo uodegą, iškalbingai byloja apie savo požiūrį į brolių ir artimųjų. Malūnsparniai, džipai, žuvų daužymas elektra nėra galia gamtai – tai tik liudija medėjo impotentiškumą *antgamčio* suvokimui. Pagalvojau, kad tezę, jog vilkai mus gali išmokyti, ne visai aiški. Išties vilkas nėra pedagogas. Tačiau kaip ištikimybės, paslaptingumo, rūstumo metafora, jis gali būti mums svarbus.

Bernardinai.lt

Z.Vitkus. Trisdešimt vilkų // Žalioji Lietuva. 2005, Nr. 21 (247). P.4.